

ОСОБЛИВОСТІ ТА СУБ'ЄКТИ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ СПОЖИВАЧЕВІ

Гнатюк Т.,

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7409-6373>

Гнатюк Т. Особливості та суб'єкти договору постачання електричної енергії споживачеві.

У цьому дослідженні автор докладно розглядає один із видів договору купівлі-продажу – договір енергопостачання, який у кінці XX - початку XXI століття є необхідним елементом життя суспільства, обов'язковою умовою розвитку економіки, оскільки постачання енергетичними ресурсами тією чи іншою мірою потребують усі фізичні та юридичні особи. За останні десять років українське цивільне законодавство, яке регулює договірні відносини, зокрема відносини у сфері енергопостачання, радикально змінилося. У Цивільному кодексі України з'явилася ціла група статей, що регулюють відносини, пов'язані з укладанням, виконанням та розірванням договорів у сфері енергопостачання. Радикальні зміни зазнали правові норми, що регулюють відносини між постачальниками електроенергії та її споживачами. Принципово по-новому будуються відносини власника енергії з організаціями, що її транспортують (електричні та теплові мережі). Сьогодні проблематичним та дискусійним є питання стосовно того, чи є енергія річчю і чи може вона бути об'єктом права власності. До якого типу віднести договір, згідно з яким електростанція (як постачальник) зобов'язується забезпечити споживача електричною енергією? Чи можна вважати таку діяльність підрядною, оскільки електростанція зобов'язується здійснити роботу, необхідну доставку енергії споживачеві, чи все ж таки це інша діяльність?

У статті автором розглянуто правила укладання договору енергопостачання та особливості постачальника універсальних послуг. Окрема увага приділена постачальнику «Останньої події», розкрито повноваження та обов'язки такого суб'єкту. Автором робиться висновок про те, що договір постачання електричної енергії споживачеві можна розглядати, як публічний договір, та і як договір приєднання. Вказано базові вимоги до постачальника електроенергії від споживача, про легальність його діяльності, можливість переходу до нового постачальника. До особливих ознак договору енергопостачання відносяться: здійснення постачання енергією через приєднану мережу; наявність приладів обліку споживчої енергії; право контрагента (енергопостачальної організації) за договором енергопостачання здійснювати нагляд за технічним станом струмоприймачів споживача з метою забезпечення безпеки та надійного енергопостачання.

Ключові слова: договір постачання електричної енергії, договір приєднання, постачальник електроенергії, цивільно-правовий договір, приєднана мережа.

Hnatiuk T. Features and subjects of the contract for the supply of electricity to the consumer.

In this study, the author examines in detail one of the types of sales contract - the energy supply contract, which in the late 20th - early 21st centuries is a necessary element of the life of society, a mandatory condition for the development of the economy, since the supply of energy resources to one degree or another requires all physical and entities. Over the past ten years, Ukrainian civil legislation, which regulates contractual relations, in particular relations in the field of energy supply, has radically changed. In the Civil Code of Ukraine, a whole group of articles regulating relations related to the conclusion, execution and termination of contracts in the field of energy supply appeared. The legal norms governing the relationship between electricity suppliers and its consumers have undergone radical changes. The relationship between the owner of energy and the organizations that transport it (electricity and heat networks) is being built in a fundamentally new way. Today, the question of whether energy is a thing and whether it can be the object of property rights is problematic and debatable. To what type is the contract according to which the power plant (as a supplier) undertakes to provide the consumer with electric energy? Can such an activity be considered contractual, since the power plant undertakes to carry out the work, the necessary delivery of energy to the consumer, or is it still another activity? In the article, the author considered the rules for concluding an energy supply contract

and the features of a universal service provider. Particular attention is paid to the supplier of the «Last Event», the powers and duties of such an entity are disclosed. The author concludes that the contract for the supply of electric energy to the consumer can be considered both as a public contract and as a connection contract. The basic requirements for the electricity supplier from the consumer, the legality of its activity, the possibility of switching to a new supplier are indicated. Special features of the energy supply contract include: provision of energy through the connected network; availability of consumer energy metering devices; the right of the counterparty (energy supply organization) under the energy supply contract to supervise the technical condition of the consumer's current receivers in order to ensure safety and reliable energy supply.

Key words: electricity supply contract, connection contract, electricity supplier, civil law contract, connected network.

Постановка проблеми. Умови сьогодення показують важливість укладання договорів енергопостачання для України в цілому. Ситуація, яка панує зараз, вказує нам, що в умовах зростання дефіциту енергоносіїв та високе підвищення цін на вартість споживання енергії вимагає активної уваги до енергозбереження та підвищення якості рівня енергобезпеки для громадян. Особливу увагу необхідно приділяти впровадженню та реалізації енергозберігаючих технологій, сучасному обладнанню. Україна зазнала багато електричних втрат через протиправну діяльність нашого ворога – росію. Для відновлення нормального та стабільного енергопостачання важливим є питання укладання правомірних та дієвих договорів постачання електричної енергії через приєднану мережу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями укладання цивільно-правових договорів займалися такі вчені-юристи як, В.В. Луць, С.С. Немченко, Р.В. Походжук, М.І. Брагінський, Р.О. Стефанчук. Основні ознаки та істотні умови договору постачання електричної енергії були опрацьовані такими науковцями: В.І. Дрішлюк, Н.І. Клейн, В.Л. Скрипник. Саме тому, питання правового аналізу договору енергопостачання на науковій ниві є актуальним та мало дослідженим.

Метою даної публікації є комплексний аналіз сукупності теоретичних положень та вчення про договір постачання електричної енергії споживачеві, його правове регулювання та вдосконалення.

Виклад матеріалу дослідження. Договір постачання електричної енергії через приєднану мережу зазвичай є юридичним документом, який встановлює умови постачання електроенергії від постачальника до споживача через електричну мережу [1]. Ось деякі звичайні та обов'язкові елементи такого договору:

Сторони: Ідентифікація постачальника електроенергії (зазвичай електропостачальна компанія) та споживача (фізична або юридична особа).

Предмет договору: Визначення обсягу, якості та умов постачання електроенергії.

Ціна та розрахунок: Умови встановлення ціни за постачану електроенергію, а також порядок та строки розрахунків між сторонами.

Умови постачання: Період постачання, режим роботи, умови доставки тощо.

Відповідальність сторін: Визначення відповідальності сторін у разі порушення умов договору.

Термін дії договору: Визначення строку дії договору та умов його продовження або припинення.

Процедури врегулювання спорів: Механізми вирішення спорів між сторонами, такі як арбітраж, медіація тощо.

Інші умови: Будь-які додаткові умови, які можуть бути застосовані в конкретному випадку.

Ці елементи можуть варіюватися залежно від конкретних умов договору та вимог законодавства країни чи регіону, в якому укладається договір. Також ми можемо говорити, що договір енергопостачання за своєю правовою природою є окремим видом договору купівлі-продажу, що має низку особливостей, зумовлених специфікою предмета регулювання [2]. В такому випадку до кваліфікуючих ознак договору енергопостачання можна віднести: здійснення постачання енергією через приєднану мережу; наявність енергозберігаючого пристрою, приєданого до мереж енергопостачальної організації; наявність приладів обліку споживаної енергії; право контрагента (енергопостачальної організації) за договором енергопостачання здійснювати нагляд за технічним станом струмоприймачів споживача з метою забезпечення безпеки та надійного енергопостачання.

Важливою ознакою договору енергопостачання - є сторони договору та встановлення їхніх прав та обов'язків. Для належного укладання такого договору, його подальшого виконання, важливу роль відіграє постачальник універсальних послуг.

Постачальник універсальних послуг є організацією, яка має спеціальний статус для забезпечення доступу до енергоресурсів, включаючи електричну енергію, для всіх споживачів у межах певного регіону чи країни

[1]. Їхні функції можуть включати забезпечення енергії тим, хто не може отримати її від інших постачальників з різних причин, таких як відсутність конкуренції на ринку, технічні обмеження або інші обставини.

У договорі постачання електричної енергії споживачеві, якщо постачальником є універсальний постачальник, зазвичай будуть відображені особливі умови та правила, які відповідають його статусу. Ось деякі можливі аспекти, які можуть бути включені:

Гарантоване постачання: Універсальний постачальник може зобов'язуватися забезпечити постачання електричної енергії всім споживачам у своєму регіоні, навіть у випадках, коли інші постачальники не можуть цього зробити.

Ціни та тарифи: Умови щодо цін та тарифів можуть бути встановлені з урахуванням регулюючих органів або стандартів для універсального постачання.

Обмеження підключення: Умови щодо можливих обмежень або обмежень на підключення до мережі, якщо такі існують.

Підтримка клієнтів: Універсальний постачальник може зобов'язатися забезпечити підтримку та консультації для споживачів у випадках, коли це необхідно.

Відповідальність: Умови щодо відповідальності універсального постачальника за якість та надійність постачання електроенергії.

Ці умови можуть варіюватися в залежності від конкретного контексту та законодавства країни або регіону. Важливо докладно ознайомитися з умовами договору, щоб зрозуміти свої права та обов'язки як споживача електроенергії.

Теж, не менш вагомим учасником договору постачання електричної енергії є постачальник «Останньої надії».

Постачальник останньої надії (ПОН) є важливим гравцем у системі енергопостачання та має ключове значення для забезпечення безперебійного постачання електричної енергії споживачам в умовах, коли інші постачальники не можуть цього зробити. Роль та значення ПОН в договорі постачання електричної енергії споживачеві можуть бути такими:

Забезпечення надійності: ПОН зобов'язаний забезпечити стабільне постачання електричної енергії в умовах, коли інші постачальники не можуть виконати цю функцію, наприклад, у разі фінансових проблем або надзвичайних обставин.

Гарантоване постачання: ПОН має за завдання гарантувати доступ до електроенергії всім споживачам у своєму регіоні, навіть у випадках, коли інші постачальники не можуть цього зробити.

Регулювання цін: ПОН може встановлювати ціни на електроенергію відповідно до умов договору та регулюватися місцевими владними органами чи ринковими умовами.

Управління мережею: ПОН може мати відповідальність за управління та підтримку електричних мереж у своєму регіоні, забезпечуючи їх надійність та ефективність.

Підтримка клієнтів: ПОН може забезпечувати підтримку та консультації для споживачів у випадках, коли це необхідно, і вирішувати їхні проблеми щодо електропостачання.

У деяких країнах роль ПОН може бути закріплена за державними або регіональними енергетичними організаціями, а в інших - це можуть бути приватні компанії, які мають спеціальні дозволи та статуси. В будь-якому випадку, ПОН відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного та доступного електропостачання для споживачів [3].

Постачальник електричної енергії повинен відповідати ряду вимог щодо легальності, які встановлюються законодавством для забезпечення захисту прав споживачів і забезпечення безперебійного та безпечного постачання електроенергії. Постачальник повинен мати відповідну ліцензію або дозвіл від компетентних органів чи регуляторів енергетичного сектору для здійснення діяльності з постачання електроенергії. Має дотримуватися всіх відповідних законів, нормативних актів та регуляцій, що стосуються енергетичного сектору, включаючи правила постачання, тарифи, стандарти якості тощо. Постачальник повинен надавати споживачам достатню інформацію про умови постачання, ціни, тарифи, права та обов'язки споживачів, а також процедури вирішення спорів. Обов'язок забезпечити високу якість електроенергії відповідно до встановлених стандартів та вимог, дотримуватися умов договору з кожним споживачем, які були узгоджені при укладанні договору постачання. За потреби компенсувати споживачам будь-які збитки чи недоліки у постачанні, якщо вони порушують умови договору чи законодавство та забезпечити конфіденційність особистих даних споживачів та дотримання вимог щодо захисту особистих даних.

Ці вимоги спрямовані на забезпечення високих стандартів обслуговування, захисту прав споживачів та безпечності енергопостачання. Їх дотримання є ключовим для забезпечення легальності та відповідності діяльності постачальника електричної енергії законодавству.

Важливим та реальним чинником, який в даний час впливає на зміст договору, його дієвість та реалізацію - це коливання цін на ринку електричної енергії. Ця ознака відіграє значну роль у функціонуванні енергетичної системи та має вплив на різні аспекти економіки, технологій та середовища [4]. Ось деякі з найважливіших ролей коливань цін на ринку електричної енергії: [5]

Стимулювання виробництва: Високі ціни на електроенергію можуть стимулювати виробництво енергії з дешевших джерел, таких як відновлювані джерела енергії або споживання електроенергії у пікові часи.

Ефективне використання ресурсів: Коливання цін можуть допомагати в ефективному використанні ресурсів, збільшуючи виробництво електроенергії у часи піку та зменшуючи його у часи зниженого попиту.

Підтримка конкуренції: Коливання цін на ринку створюють умови для конкуренції між постачальниками електричної енергії, що може сприяти зниженню цін та покращенню обслуговування для споживачів.

Вплив на економіку: Зміни цін на електроенергію можуть мати великий вплив на вартість виробництва великої кількості товарів та послуг, а також на загальний рівень інфляції.

Стимулювання енергоефективності: Високі ціни можуть стимулювати впровадження енергоефективних технологій та споживання електроенергії у більш ефективний спосіб.

Вплив на природні ресурси: Коливання цін можуть впливати на використання природних ресурсів для виробництва електроенергії, наприклад, нафти, газу або вугілля.

Стабільність мережі: Зниження цін може впливати на фінансову стабільність постачальників та операторів мережі, що може мати наслідки для надійності енергопостачання [6].

Отже, коливання цін на ринку електричної енергії впливають на багато аспектів енергетичної системи та економіки загалом і потребують уважного управління для забезпечення стабільності та ефективності.

Висновки. Умови війни створюють додаткові виклики для енергетичної системи країни, і роль укладання договору постачання електричної енергії для України в цих умовах стає ще важливішою. Договір постачання електричної енергії може містити умови щодо забезпечення енергетичної безпеки країни в умовах війни, таких як гарантії постачання енергії під час конфліктів або можливість використання альтернативних джерел енергії. Дійшли висновку, що коливання цін на електроенергію, мають велике значення, воно впливає на встановлення тарифів, механізмів індексації цін, розрахунків та способів оплати, а також умови щодо можливих змін цін у майбутньому. Ці умови визначають вартість електроенергії для споживача та фінансові умови для постачальника. Отже, особливостями договору постачання електричної енергії споживачеві, є такі: особливий предмет договору (електрична і теплова енергія та дії щодо їх передачі); особливий суб'єктний склад; особлива мета – споживання електричної і теплової енергії, як енергії для задоволення побутових потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Островський А. Зміст договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXX звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2024 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2024. 547 с. С. 196–198.
4. Слупський Б.В. Передумови європейської інтеграції України в електроенергетичній сфері. *Електронний науковий фаховий журнал «Державне управління: теорія і практика»*, 2008. № 1(7). URL: http://www.academy.gov.ua/ej7/doc_pdf/slupsky.pdf.
5. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Розпорядження від 18.08.2017 № 605-р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-p#Text>.
6. Блінов І.В., Мірошник В.О., Шиманюк П.В. Оцінка вартості похибки прогнозу «на добу наперед» технологічних втрат в електричних мережах України. *Технічна електродинаміка*. 2020. № 5. С. 70–73. DOI: <https://doi.org/10.15407/techned2020.05.070>.